

Л. Ліхійська,
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
О. Андрійців,
провідний концертмейстер Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ВПЛИВ ЗАНЯТЬ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА НА РОЗВИТОК МОВЛЕННЯ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Постановка проблеми. На сьогодні особливо актуально постає питання серйозної розробки основ методики початкового навчання співу. Адже від того, які фундаментальні знання й навички отримає дитина у перший рік навчання, залежить подальший її музичний й вокальний розвиток.

Мета нашої статті розробити авторську методику ефективного розвитку вокальних навичок у дітей, відповідно до вікових особливостей.

Доречно у своїй роботі із дітьми акцентувати на таких постулатах. По-перше, до кожного учня потрібен індивідуальний підхід. По-друге, вокально-технічні й музично-художні вимоги потрібно ускладнювати поступово. По-третє, потрібно більше турбуватися про якість навчального репертуару, а не про об'єми. І остання, але не менш важлива заувага – завжди дбати про єдність художнього і технічного розвитку.

Від того наскільки правильно й фундаментально закладена початкова співоча культура залежить подальший розвиток голосового апарату дитини, її професійне зростання [3].

Музичний розвиток дітей дошкільного віку відбувається в різних видах музичної діяльності (сприйняття музики, гра на дитячих музичних інструментах, співи, музично-ритмічні рухи, музично-творча діяльність). Безумовно, кожен вид музичної діяльності є процесом спілкування педагога з дітьми, а це дозволяє спрямовано розвивати мовлення дитини.

Музично-ритмічні рухи – це вид діяльності, при якій зміст музики, її характер і образи передаються у рухах. Основою є музика, а різноманітні фізичні вправи, танці, сюжетно-образні рухи використовуються як засоби найбільш глибокого її сприйняття й розуміння [4].

Музичний рух можна вважати провідним видом музичної діяльності в дошкільному віці. Це визначається і його можливостями різнобічного розвитку дитини, що відповідно пов'язані зі звичайними природними рухами дитини.

Рух під музику сприяє появі незрівнянного почуття радості у дитини, розвиває її фізично, відповідно до вікових особливостей є найбільш адекватним способом становлення музикальності, розвитку творчих особливостей.

Щодо розвитку мовлення, музично-ритмічні рухи дозволяють створити атмосферу активної взаємодії, розвитку соціально-комунікативних навичок дітей (спілкування, співчуття, доброзичливості і порозуміння з іншими дітьми), зняти емоційно-психологічну напругу, задовольнити потреби дитини в руховому та емоційному самовираженні, розвивати здібності розуміти себе та інших, покращувати психічні процеси (мовлення, увагу, уяву, пам'ять тощо) [4].

Розвиток мовлення в сукупності з рухами і музикою є процесом, що складається з двох основних напрямків:

- Розвиток невербальних процесів (слухової уваги, пам'яті, уяви, зорово-просторового орієнтування, моторики (координація рухів, відчуття ритму, темпу, регуляція м'язового тону);
- Розвиток вербальних (мовленнєвих) умінь (темпу, ритму, дихання і мовлення; фонематичного, динамічного, звуковисотного, тембрового слуху тощо).

В дитячій психології й методиці розвитку мовлення дошкільнят неабияку роль грає становлення слуху у формуванні ритмічних здібностей. Встановлено, що знижений слух та, як наслідок, погане сприйняття ритму, - значно уповільнюють розвиток мовлення дитини в ранньому віці. Якщо почуття ритму недосконале, то відбувається затримка розгорнутого (злитого) мовлення, воно стає невиразним або неінтонованим; дошкільня розмовляє примітивно, використовує короткі уривчасті вирази [1].

Слабкий розвиток слухових і моторних здібностей в подальшому уповільнює розвиток дитини, обмежує не лише сферу інтелектуальної діяльності, але й спілкування дитини з однолітками. Тому наша задача – навчити дитину ритмічно дихати, розмовляти, співати, рухатися.

Кожне музичне заняття повинно містити вправи й ігри з розвитку почуття ритму як обов'язкова складова. Задля кращого засвоєння матеріал має ускладнюватися поступово, багаторазово повторюючись в різних комбінаціях і варіаціях. Із дітьми проводяться ігри й вправи з іменами, з предметами, зі словами і віршами (у тому числі й мовленнєві ігри), з музичними творами, з музичними інструментами.

Музика, як і інші види мистецтва, віддзеркалює дійсність. У музиці образотворчого характеру, котру можна умовно назвати «музичним живописом», «вимальовуються» чудові картини природи, вчинки, характери

героїв. В ній чути живе мовлення – схвилювана або спокійна розповідь, переривчасте або плавне оповідання, питання, відповіді, оклики.

Сила впливу музики залежить від особистості людини, від підготовленості її до сприйняття. Потрібно розвивати сприйняття музики як діяльність активну, подібну до співу, гри на інструментах. Це складна робота, що пов'язана з тонкими, глибокими внутрішніми хвилюваннями. Їх і виявити важко, і спостерігати нелегко, і особливо важко формувати. Необхідно, перш за усе, навчити дитину розуміти про що «розповідає» музика.

Б. В. Асаф'єв писав, що коли ми слухаємо, ми не лише відчуваємо ті чи інші стани, але й відбираємо, оцінюємо, відповідно – мислимо. При сприйнятті й аналізі музики у дитини розвивається мислення й уява, довільність і пізнавальна активність. В процесі слухання музики і її аналізі у дошкільнят розвивається мовлення, яке стає більш змістовним, образним і виразним. Коли діти діляться отриманими враженнями, розвивають основні форми зв'язного мовлення – монологічного і діалогічного. Для того, щоб розповісти про свої враження – будують речення, невеликі розповіді з декількох речень, формулюють питання і відповіді [1].

Слухання музики – універсальний вид діяльності, без якого неможливо собі й уявити й інші види музичної діяльності: перед тим, як вивчати пісню, танець, оркестрову п'єсу або розпочати роботу над грою-драматизацією, їх необхідно обов'язково прослухати. Під час слухання музики діти знайомляться з музичними творами різних жанрів, вчать розуміти, розрізняти засоби виразності: темп, ритм, динаміку, тембр. Процес слухання музики має визначений алгоритм. Послідовність дій тут надважлива, адже визначає ефективність і результат роботи. Навики монологічного і діалогічного мовлення формуються в процесі бесіди після слухання музики, коли діти діляться враженнями від почутого твору, виражають власне ставлення до його образів, дають їм оцінку. При цьому дуже важливо розвивати образність мовлення дітей. Цю задачу допомагають рішити різні методи й прийоми. Вони тісно пов'язані між собою, доповнюють один одного. Основні методи – наочний, словесний і практичний – застосовуються разом із проблемністю, щоб процес навчання мав творчий, розвивальний характер [2].

Співи - вокальне мистецтво, що пов'язане з намаганням людини виразити свій настрій в звуках голосу. Мовлення, в поєднанні із співом, справляє особливо сильне враження. Такий вид музичної діяльності, як співи, також розвиває зв'язне мовлення у дітей, сприяє розширенню словникового запасу, образності дитячих висловлень. Цьому сприяє й сам поетичний текст пісень, використання такого прийому, як переказ тексту пісні власними

словами після першого прослуховування. З дітьми проводиться бесіда: з'ясовується значення усіх незрозумілих слів, при цьому використовуються порівняння, епітети, слова-синоніми. Розширюється словник музичних термінів. Діти знайомляться, запам'ятовують і вживають в мовленні такі слова, як хор, соліст, диригент, артист, вступ, програш, приспів, куплет тощо, мовлення збагачується, стає більш виразним [2].

Основним прийомом роботи з піснею є повтор, який важливий для заучування пісень напам'ять, що й мають робити діти, котрі не оволоділи ще навичками читання. Ось чому більшість дитячих віршиків і пісеньок складаються з простих, часто повторюваних односкладних слів. Для дітей, котрі відчують труднощі в мовленнєвому плані, співи є найефективнішим способом навчання, адже заучування пісень сприяє формуванню навика складання фраз і речень.

Пісні – гарні мовні моделі, що легко відтворюються, бо мовний потік супроводжується музикою. Спів також має додаткові переваги – він вимагає більш чіткої артикуляції з боку педагога і вихованця.

Співи розвивають навички читання, допомагають зрозуміти ритмічність мовлення, адже дітям доводиться проспівати кожен склад. Під час співу діти підсвідомо римують певні склади. Вони можуть визначити, які склади римуються за певними звуками або буквами.

Пісні, що супроводжуються жестами, рухами, те лише сприяють кращому запам'ятовуванню, але й розвивають координацію рухів, яка може відбуватися чи шляхом «підлаштовуванню» до ритму рухів під ритм музики (хлопки в такт під музику або за допомогою пальців: на кожен рядок пісні-лічилки загинається один палець). Це може виражатися й пальцями, й руками: рух пальців або рук може означати певні слова або загальний настрій пісні. Спів може бути для дітей приємним засобом розвитку пам'яті. Існує багато видів пісень: пісні-лічилки, пісні-рухавки, колискові, пісні-казки. Такі пісні розвивають у дітей здатність послідовного викладу фактів, подій [3].

Під час співу ми вчимо дітей брати правильно дихання, економно використовувати його, щоб вистачило на всю фразу, що розвиває легені, сприяє покращенню циркуляції крові в організмі. Це й корисно для здоров'я, і сприяє розвитку такого компоненту усного мовлення, як звукова культура: вміння чітко вимовляти звуки, склади, звуконаслідування, слова й фрази. Відбувається кропітка робота з розвитку артикуляційного й голосового апарату, мовленнєвого дихання дітей.

Під час виконання вправ на правильний видих (звуконаслідування свисту вітру: «с-с-с-с», шуму дерев: «ш-ш-ш», польоту бджілки: «ж-ж-ж» тощо)

необхідно наголошувати, що вдихати потрібно через ніс. Тому ефективні в цьому випадку вправи-скоромовки.

Гра з музичними інструментами дозволяє розвивати звуковий (висота звучання), динамічний (швидко-повільно) і тембровий слух. А також впливає істотно і на розвиток мовлення, і на розвиток психофізичних особливостей [4].

Творчість – процес діяльності, що створює якісно нові матеріальні й духовні цінності. Основний критерій, що відрізняє творчість від відтворення – особливий результат. Лише у автора він унікальний.

Тож ми розглянули як кожен з видів музичної діяльності впливає на загальний розвиток дитини і на розвиток мовлення, становлення мовленнєвої артикуляції. Такі види музичної діяльності, як пісенна, танцювальна творчість та гра на дитячих музичних інструментах незамінні у дошкільному вихованні.

Н. А. Ветлугіна відзначає, що необхідна умова виникнення дитячої творчості – накопичення вражень від сприймання мистецтва, яке є зразком для творчості, його джерелом. Для проявів творчості потрібні уява, фантазія, вільна орієнтація в незвичних ситуаціях.

Важлива умова дитячої музичної творчості – накопичення виконавчого досвіду. Саме в імпровізаціях дитина емоційно, безпосередньо застосовує все, що ним було засвоєно під час навчання. Зауважимо, що навчання збагачується творчими проявами дітей, тобто сприяє розвитку.

В пісенній творчості успіх творчих проявів залежить від засвоєних співочих навичок, вміння виражати під час співу почуття, настрої, співати чисто й виразно.

Дитяча композиційна творчість у танку – це створення нових танцювальних образів, що є більш-менш завершеними танцювальними композиціями. Діти люблять інсценувати пісні, вигадувати рухи до хороводів, можуть створювати оригінальні образи, виражати їх у рухах. Дитяча активність виражається в рухових реагуваннях на музику. Вигадуючи під музику рухи, дитина конкретизує музичний образ, намагаючись, щоб він був зрозумілим.

Оволодіння елементарними навичками гри на музичних інструментах забезпечує успішну інструментальну творчість. Діти прагнуть до самотійної гри, до виконання творчого завдання [1].

Висновки. Отже, музична творча діяльність базується на знаннях, уміннях та навичках дитини, що отримані в усіх видах музичної діяльності. Усебічний музичний розвиток дитини є унікальним авторським продуктом, що демонструє високий рівень розвитку, у тому числі й мовленнєвому плані, бо вимагає розвинутої уяви, фантазії, пам'яті, уміння орієнтуватися в незвичних

обставинах, а також є процесом спілкування. Музичне виховання сприяє кращій соціалізації дошкільника, аде створює атмосферу активної взаємодії, розвитку соціально-комунікативних навичок (спілкування, співчуття, доброзичливості й взаємодії з іншими дітьми), розвиває здатність краще розуміти себе й інших. Заняття з музичного мистецтва сприяє й розвитку артикуляційного апарату, дихання, що є запорукою формування правильного мовлення, а відтак і успішного навчання у школі. Музика розвиває й емоційну сферу дитини, пам'ять, логіку й послідовність побудови розповідей, думок. Саме тому для розвитку мовлення є важливим компаративізм музичного виховання в плані мовної й мовленнєвої освіти дітей дошкільного віку.

Література

1. Богуш А. Методика організації художньо – мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах: підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти / А. Богуш, Н. Гавриш, Т. Котик. – 2006. – С. 268-283.
2. Піроженко Т. Мовлення дитини: психологія мовленнєвих досягнень дитини: навчальний посібник / Т. Піроженко. – К.: Главник, 2005. – С. 111.
3. Орап М. О. Музичне виховання дітей дошкільного віку / М. О. Орап. – К., 2013. – С. 133-145.
4. Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В. О. Огнев'юк. – К., 2010. – 286 с.

Д. Лятамбур,
здобувач ступеня вищої освіти «магістр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент О. Шикирінська

ТЕАТРАЛІЗОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ЗДО: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначено, що метою діяльності дошкільного закладу є забезпечення гармонійного розвитку кожної дитини, створення сприятливих умов для її особистісного становлення та творчої самореалізації. Одним із ефективних засобів педагогічного впливу на розвиток творчої особистості дошкільника названо театралізовану діяльність. Вона сприяє естетичному вихованню дітей, залучає їх до мистецтва, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії. Театральне мистецтво близьке і зрозуміле дітям, адже в його основі гра, а це для малюка — найголовніший аспект діяльності, адже діти, граючись, розвиваються. У змістовому наповненні освітньої лінії «Дитина у світі культури» Базового компонента дошкільної освіти відмічено, що успішною